

Peder Palladius,

Haandværkersønnen fra Ribe paa Sjællands Bispestol.

Et Firehundredaars-Minde ved Ludvig Schrøder.

PEDER PALLADIUS er født i *Ribe* 1503. Hans Fader hed Esbern Jensen og var Skomager.

Der er gættet paa, at *Peder Esbernsen*, som han da egentlig hed, i Skolen har faaet Øgenavnet »*Plad*«, fordi den Stump Læder, hvormed en Skoflikker bødede paa en forslidt Saal, nævnedes paa denne Maade.

Da Esbern Jensen en Tid havde havt sin Søn i Skole og han en Dag mærkede, at han »ikke for ham kunde opregne alle Søndags-Evangeliene paa sine Fingre«, hvad han selv kunde, skønt han ikke havde lært et Bogstav, blev han saa opbragt, at han »straffede ham haardegen med Ord, ude mellem Ribe og Bierige.«¹

Der var forøvrigt 700 Drengene i Skolen i Ribe. Peder Esbernsen og andre smaa Sinker maatte hen ovenpaa Skoleloftet, da der var hel fuldt forneden.

Af andre Træk, der kan oplyse Forholdene, som de var i Ribe i hans Barndom, har han fortalt nogle enkelte. Der var »Svingler omkring Byen«, som de slog til om Søn- og Helligdage under Prædikenen, »at der

¹ »Bierige« maaske lig »Bjerger«.

kom ingen Vogne udi Byen paa de Dage.« — Der var kun én Aagerkarl i Byen, som til Skam og Skændsel kaldtes »Morten Aagerkarl«, og hvis Børn siden flakkede om paa ussel Maade. — Der var en »Badstue« i Ribe, som blev nedbrudt, da der kom Sygdom i Byen som Følge af, at man optog franske Moder i Sæder og Klæder. —

Peder Esbernsen Plad kom siden i Skole i *Assens*. Her gav han en Pebling »en dansk Hvid, for han skulde lære ham at gaa om By og tigge Almisse; men han vaar ikkun min Mester en Middagsstund; siden lærte det sig selv,« saa han behøvede ikke at give mere ud derfor.

Det sigter vel til Skolegangen i *Assens*, naar han engang har skrevet: »I ser jo vel, at vi ikke have været ledige i Skolen, endog vi legede undertiden paa Marken, som eders Drengue gør ved deres Majtræ. Med Lyst og Leg lærte vi det, vi lærte.« —

Om Peder Esbernsen Plad har studeret ved Københavns Universitet, er tvivlsomt.¹ Henimod 1530 har han været »Skolemester« i *Odense*. Til hans Lærlinger hørte *Hans Bentsøn*, der var med imellem de nærved 80 fattige Fiskere, som mange Aar efter ved Kyndelmissetid stod ude paa Isen mellem Skibene og Saltholm, og stangede Aal, da det »Stykke Is, som de stod paa, brast neder paa alle Sider omkring dennem,« og de kom i Drift. Nogle af dem blev reddede til Amager, Saltholm eller Malmø; men 48 eller 49 fattige Fiskere druknede. De, der kom hjem, fortalte om de andre, deriblandt om Hans Bentsøn, at de havde raabt til deres Stalbrødre: »Kære Brødre og gode Naboer, lader os ikke

¹ Maaske har han været i Roskilde Skole. Han har paa samme Sted, hvor han har fortalt, at der var 700 i Ribe Skole, meddelt, at der var 900 Lærlinger i Roskilde Skole.

falde udi Mishaab, for vi skulle dø i dette Vand! Lader os nu se, om vi haver nogen Tid hørt Guds Ord udi vor Livstid! Det vil nu gælde, vi ser den visse Død for vore Øjen; her maa vi blive, det maa ikke andet være!« Og saa begyndte de at synge: »Nu bede vi den Helligaand« og siden: »Med Glæde og Fred far jeg nu hen.« Og saa sendte de Hilsener hjem til deres fattige Hustruer og Børn med de Kammerater, der mulig maatte blive reddede.

Den adelige Borgmester i Odense *Mikkel Pedersen Akeleye* (d. 1539) og hans Hustru vandt Peder Esbensen Plad's hjertelige Hengivenhed, især fordi de, der havde lært ham at kende under hans Gerning i Odense, »lod bekoste hans Studier og Lærdom udenlands, udi boglige Kunster og udi den hellige Skrift.« Han har rimeligvis ledsaget Sønnen Knud Mikkelsen som Vejleder.

Til denne Udenlandsrejse har P. Esbensen faaet Stødet ved en *Vækkelse* til at se, han ikke kunde blive salig ved sine gode Gerninger, sin »Indvielse, Firmen og Fasten« og sine »Læsninger«. Og det synes, at denne Vækkelse staar i Forbindelse med, at de Ord blev levende for ham, som »Gud Fader talte og lod høre af Himlen ved Jordans Flod, den Tid Kristus blev døbt, ligeledes paa Tabors Bjærg: denne er min elskelige Søn.« Det var for at blive Luthers Lærling, at den 28aarige Mand rejste udenlands.

Den 3. September 1531 blev »*Peder Esbensen Pladius*« indskreven som Student ved Wittenbergs Højskole, hvor han snart — maaske efter Melanktons Raad forandrede det meningsløse »Pladius« til »*Palladius*«, der minder om Pallas Atene, til hvis Sønner han nu skulde regnes.

»Det Kendskab, han hjemmefra havde havt til Refor-

mationstidens Talsmænd, var næsten intet i Sammenligning med det, han nu fik, da han med egne Øjne saa dem, hørte deres Forelæsninger og Taler, nød deres lærde og behagelige Samtaler og færdedes imellem Studerende og Lærde.«

At han navnlig har været en opmærksom Tilhører, naar *Luther* talte, ses af hans saakaldte »latinske Postil«, der er en selvstændig Opskrift af det, Luther meddelte om Søndagsevangelierne.

Tre Aar efter at han var bleven Student i Wittenberg, kom hans Broder *Niels* dertil, som nu optog Navnet Palladius, og i Aarene 1536—37 studerede den danske Adelsmand *Herluf Trolle* sammesteds; han blev ved Venskabsbaand knyttet til Peder Palladius.

Under Peder Palladius' Ophold i Wittenberg blev en Barnemorderske henrettet. »Der hun stod paa Torvet og skulde sætte sig neder for Bøddelens Sværd udi et Læs Sand, som vaar aget dertil efter deres Sædvane, da maatte man høre, hvore hun gav jammerlige Klage paa sin Husbonde og Hustru, som hun den Tid havde tjent, og udi hvis Brød hun blev greben udi. Vi stode der omkring noget nær 3000 Studenter foruden Borgere og Borgersker, unge og gamle, saa langt som hendes Røst kunde høres; da hun sagde disse Ord: Jeg tjente her udi Byen to samfælde Aar den Dannemand og den Dannekvinde (nævnte hun dem ved deres Navn); de nødte og tvingede mig til at gaa til Kirke at høre Guds Ord hver anden Dag (som er daglige Prædiken og er ogsaa storlige behov i saadanne Købstæder), da kunde jeg mine *Budord*, *Troen* og *Fadervor*; da gik jeg gærne til *Sakramentet* og lod mig berette (sagde hun); da kom jeg i ingen onde Veje, lod mig ikke belukke eller beligge; men straks jeg slap den Tjeneste og kom her

ud for Porten udi Forstaden at tjene udi Krohuset, da skøtte hverken min Husbonde eller min Hustru om mig, hvad heller jeg gik til Kirke eller blev hjemme; tit vilde jeg end gaa, som jeg vaar tilvant, da finge de mig andet at gøre og forhindred mig derfra, saa at jeg blev nu plat udaf med vor Herre Jesus, glemte nu mine Budord, Troen og Fadervor at læse og bede Morgen og Aften, gik ikke nu længer til Sakramentet og kom saa udi onde Veje med unge Karle, som jeg tapped Øl for om Natten; saa kom jeg til denne skændelige Gerning, at jeg myrde mit eget Barn og derfor skal lide denne skammelige Død her idag under Bøddelens Hænder og Sværd.« —

Det maa have været en alvorlig Ulykke for Wittenberger Universitetet med sine Tusinder af Studenter, da der udbrød *Pest*. En hel Del af de fremmede rejste da til *Jena* i Thüringen og derimellem da ogsaa Peder Palladius.

Her oplevede han at se, hvad de havde til Sædvane med deres unge Børn, Dreng og Piger, som er inden 4 eller 6 Aar gamle. »Hver Tisdag og hver Torsdag efter Middag, naar Klokken er ved ét, da komme alle smaa Børn, som i Byen ere, til Kirke, somme lede de og somme bære de frem, og sætte dem saa i Koret paa hine Trapper, to eller tre, som ere gjorte til Gang op til Alteret, saa at de vende dem ned ad Kirken. Der gaar Kapellanen iblandt dem frem og tilbage og haver et lidet Ris eller Kvist udi sin Haand og læser saa Børnelærdom for dem, og de læse alle sammen efter hannem; han sjunger saa godt og siger Fader vor, og hine spæde Børn efter hannem med klinger Røst; saa forfølger han Børnelærdom med dem ud til Enden; siden beder han stundum en Dreng, stundum en Pige

staa op og læse højt for sig selv; hvad de fare vild udi, der retter han dem strax udi og høder dem med Riset og truer dem, at de skulle faa Utak, naar de komme igen, om de kunne ikke da bedre; men ingen slaar han paa, ikkun høder dem aleneste med Riset. Derimellem staar Klokkeren ved Alteret og skær Peberkage til Børnene, det skifter Kapellanen imellem dem, saa hver faar et Stykke, saa stort som en Finger; dermed holdes de til hannem og kommer gærne igen, fordi de venter dem Peberkage. Det Peberkage koste fire Mænd i Byen, saa at enhver lægger en Grossen dertil om Ugen; det kan løbe hver af dem noget nær 2 Daler om Aaret, og det gøre de gærne, paa det at Børnene maatte saa komme frem, og optugtes i Gudsfrygt. Og somme Børn ere lige som Aber; det skal man her se: om Sommer, naar det er blankt Vejr, at Børn kan være ude, da sanke de dem til Hobe udi Gaderne hos deres Forældres Døre og under Vinduer; der sætte de dem ned, og en ung liden Dreng gør sig til Kapellan og faar et Ris og læser for de andre, og de efter hannem, saa skifter han smaa Stykker Brød heller smaa Stene iblandt dem, det skal være Peberkage; ligesom de se, at Kapellanen bærer sig ad i Kirken, saa gøre de dem en Leg af paa Gaden; de gøre dem en Leg af deres Børnelærdom og drikke den saa i dem med Leg, Lyst og Glæde.«

Man kan se, at Peder Palladius ogsaa udenfor Professorernes Høresale har havt Udbytte af sin Udenlandsrejse. Han har været en livlig Iagttaget, og har kunnet udnytte, hvad han har set, naar han siden talte til Menigmand i Danmark paa sine Visitatsrejser. —

Den 25. September 1533 var Peder Palladius bleven Magister. Tre Aar efter skrev Bugenhagen en varm

Anbefaling for ham til Kong Kristian 5. Men han forestillede Kongen, at det vilde være ønskeligt, at han tog den theologiske Doktorgrad i Wittenberg. Da dette Brev blev naadigt modtaget, skrev han paany, at han efter Raadførsel med Filip Melancton kunde opgive, at Erhvervelsen af Doktorgraden med, hvad dertil hørte, vilde koste 100 Gylden. Bugenhagen vilde imidlertid henstille til Kongen, om han vilde give Peder Palladius endnu 100 Gylden, da det var raadeligt, at han blev i Wittenberg endnu et Aar eller noget derover — han maatte ogsaa vente paa belejlig Tid til at rejse —, og han trængte til Klæder og især til Bøger; der vilde jo ogsaa medgaa adskilligt til Tæring paa Hjemvejen. »Derfor,« sluttede Bugenhagen, »anser vi, som sagt, 200 Gylden at være ham nødvendige. Mere skal han ikke bede Eders Majestæt om, før han kommer hjem; da vil Eders Majestæt for Fremtiden naadigst sørge for ham; thi han er en saadan Mand, at han med Tiden vel kan fortjene et godt Salarium.«

1. Juni 1537 disputerede Peder Palladius for Licenciatgraden under Luthers Forsæde. Æmnet for Disputatsen var: Troens og Gerningernes Forhold til Retfærdiggørelsen. Den følgende 6. Juni blev han af Justus Jonas erklæret for proponeret til *Doktor i Theologien*. Ved denne Lejlighed fremsagde Palladius en af Luther forfattet latinsk Tale om Jesus som den, der giver sine Lærlinger Visdom. —

2. September 1537 blev Peder Palladius endelig i Vor Frue Kirke i København ordineret til *Biskop i Sjællands Stift*. Med dette Embede forenede han tillige Stillingen som theologisk Professor ved Københavns Universitet. Han var vel forberedt til at have den ledende Stilling i den evangelisk-lutherske Folkekirke i

Kristian 3.s Lande, og det var en overordentlig travl Virksomhed, han udfoldede til sin Død 3. Januar 1560.

Som Biskop synes han at have visiteret alle sit Stifts 390 Kirker i Aarene 1537—43. Han maatte prøve de enkelte Præster, om de kunde og vilde tjene under den ny Kirkeskik; fandt han dem uduelige eller uvillige, maatte han indsætte andre i deres Sted. Dernæst maatte han undersøge Kirkernes Beskaffenhed, om der i dem var Ting, der saaledes hang sammen med det papistiske Væsen, at det var nødvendigt at fjerne dem, og om hvad der savnedes til en ret evangelisk Gudstjeneste. Men fremfor alt gjaldt det om at oplyse Menigheden om, hvad der var det væsentlige i Gudstjenesten, og om den Stilling, Præst og Degn skulde have i dens Midte, samt at formane Forældrene til at lade deres Børn oplære i den kristelige Børnelærdom.

Peder Palladius' *Visitatsbog*, der først i det nittende Aarhundrede er trykt, kan give Læserne en tydelig Forestilling om, hvordan han netop i disse første Aar har talt paa sin Rundrejse i Stiftet.¹

Særlig lægger Palladius Vægt paa *Sakramenterne og Ordets Forkyndelse*. Funten skal staa ved Kirkens Dør og Prædikestolen imellem den og Alteret, »at naar eders Sognepræst prædiker eder vor Herre Jesum Kristum ren og klar til eders Salighed, da beviser han sin Lærdom med de tvende højjærværdige Sakramenter; derfor slaar han den ene Haand ned til Funten og den anden op til Alteret, at de staa paa baade Sider ved Prædikestolen, som de tvende Kerubim stod omkring Arken. For de to Sakramenter er de to Indsegl, som hænge for det Brev, som blev givet ned fra Himlen ved Mosen

¹ Den er blandt andet udgivet ved Udvalget til Folkeoplysnings Fremme 1884 og kan købes for 1 Kr. 20 Øre.

og ved Vorherre Jesum Kristum, der de *ti Budord, Troen* og *Fadervor* staar skreven udi, og er det rette Afladsbrev, som os bør at dø hen med og have i Grav med os, og ikke Pavens Afladsbrev, som hørte Djævelen til. Den første Artikel i Brevet er de ti Budord, den anden vor Tro, den tredie vor Fadervor med alt det, dennem til lyder i det gamle og ny Testament; her hænger nu de tvende Indsegl neden fore, som er Daabens og Nadverens Sakrament. Funten staar bag udi Kirken, at I sidde eller staar alle sammen og vender Bagen til Funten, derfor at I skal tænke det at være nok med den ene Gang, at I ere døbte, hver ved sig, i Navn Faders, Søns og Helligaands, saa at I skulde aldrig tidere døbes end den ene Gang; — Alteret staar oven i Kirken for alle eders Øjen, og I vender eder op til det, at I skulle komme i Hu at gaa altid til Sakramentet og lade eder berette, saa længe som I leve paa Jorden.«

Palladius formaner Menigheden til at staa op og vende sig til Funten, naar et Barn døbes, — og han formaner til *hyppig Altergang*. Det er en Skam for en Husbonde, »om der gaar nogen Søndag eller hellig Dag over dit Hoved, at der skal ej nogen findes af dine at gaa til Sakramentet: nu du selv, nu din Hustru, din Svend, din Mø, din Dreng, din Pige, dit Barn, saa tidlige som en er *6 eller 7 Aar gammel* og kan sin Børnelærdom . . . Det skal være langt fra, at nogen skal gaa bort et Fjærdingaar tilsammen, et halvt Aar tilsammen, ja (det Gud forbyde og den Helligaand!) et helt Aar til Hobe og ikke lade sig berette; det maa jo være et formaleditet Menneske, som nu længer i denne klare Evangelii lyse Dag gaar aleneste om Paaske efter en gammel Sædvane til Sakramentet og ikke ved tiere om Aaret at bruge rettelige det højærværdige Sakramente.«

Han opmuntrer Folk til at sjunge i deres Sognekirke; »som os bør at give dem det Lov paa Møn, at de sjunge saa dejlige med hverandre udi hine høje Kirker, at det jo er stor Lyst at høre. Jeg sjunger det bedste jeg kan, derfor straffer mig ingen Dannemand, staar der udi Rimet.«

Fattigforstanderne skulde »skiftes ved at gaa med fattige Folks Tavler, som Kirkeværger skulde skiftes ved at gaa med Kirkens Tavle hver Søndag og hver Helligdag.«

De hellige Dage sætter Palladius i Forbindelse med Troen. »Udi vor Tro sige vi saa: Jeg tror paa Gud Fader, paa Jesum Kristus og paa den Helligaand. Her have vi tre Personer og én sand Gud: hid hører *hellige Tre-foldigheds-Søndag med alle andre Søndage om Aaret*; der have I allerede saa mange hellige Dage, som der er Uger i et Aar. . . . Her have vi den første Slags hellige Dage, som ere alle Søndage om Aaret. Nu følger den anden Slags, det er *Kristi Højtiders Dage*.«

Den tredje Slags »hør til denne Artikel udi vor Tro, som vi saa sige: jeg tror en hellig kristen Kirke at være. Hvilke hellige Dage høre hid? Først alle Engle-Dag eller *St. Michaelis-Dag*, fordi at hver Kristen haver sin Engel, og de høre ogsaa til den kristne Samfund, idet de ere skikkede til at tjene de kristne, og den Dag skulde vi takke Gud for Aarets Grøde. — Dernæst *alle Helgens Dag*, det er alle deres Dag, som haver været for os her paa Jorden udi den kristne Kirke og Menighed og ere nu bort farne og høre dog alligevel til den kristne Samfund¹. . . . Og naar I høre tale om Helgen, da skulde I jo ikke aleneste holde Jomfru Maria,

¹ »Alle Apostlers Dage og alle andre Helgens Dage, som Paver og Munke skikkede, dem holde vi allesammen til Hobe paa alle Guds Helgens Dag.«

Sankt Peder, Sankt Povl og andre saadanne for Helgen, men ogsaa eders egne Forældre, som ere bortdøde i kristen Tro. Hed din Fader Peder her paa Jorden og døde bort i en kristen Tro, da heder han nu Sankt Peder udi Himmeriges Rige; hed din Moder Anna, da heder hun nu Sankte Anna. . . . Ved vi at sige af de gode Helgen, som længe siden ere bortdøde, da maa ogsaa hver tale om dem, han kendte, hvad han ved, der kan være en anden til et godt Eftersyn. Som vi udi København vide at sige om *Niels Stemp* med salig Ihukommelse, at han vaar en god Fattigfolks Ven; om Hr. *Jørgen Hintze*, han vaar sin egen fattige Slægts gode Ven; *Sidsel Apotekers*, hun vaar fattige Studenteres gode Ven; og *Mester Kristen* vaar en tro Sjælesørgere udi sit Embede.«

Niels Stemp var i sin Tid Borgmester i København; Kanniken Jørgen Hintze havde været Kristian den andens Lærer, og Mester Kristen formodes at have været Kristen Morsing, Hans Tavsens Eftermand som Sognepræst ved Nikolaj Kirke. Om Sidsel Apotekers ved vi intet. Naar vi læser disse Navne, maa det vel slaa os, at faa nu om Dage har den Frimodighed, som Peder Palladius havde, til at nævne nys afdøde jævne danske Mænd og Kvinder som hørende til Helgenrækken. —

Peder Palladius' Visitats har været en af hans betydeligste Embedsgerninger. Men han har røgtet mange andre Hverv.

Rimeligvis har han været Hovedmanden i de baade skriftlige og mundtlige Forhandlinger, som i Aarene 1543—45 førtes med Kannikerne i København, Roskilde og Lund om Sætninger, der vedrørte Romerkirkens Lære om Nadveren og om Præstevielsen; kunde de ikke af den hellige Skrift godtgøre den romerske Opfattelses Rigtighed, da maatte de skriftlig tiltræde

den evangeliske Lære eller opgive deres rigt lønnede Stillinger.

Peder Palladius vægede den dansk-norske Kirke overfor Forsøgene paa Overenskomst med Rom og med Calvinismen. Han støttede virksomt den norske og den islandske Reformation. Han var Hovedmanden i den Kommission, som gennemsaa Kristiern Pedersens Bibeloversættelse, inden den blev trykt.

Under sin travle Virksomhed — ogsaa som Professor og ved kirkelige Møder — svækkedes hans Helbred tidligt. Men blev han i en Del Aar bunden til sit Hjem, saa fandt han dog baade Tid og Kræfter til at bruge sin Pen. —

Blandt de Bøger, han lod trykke, skal her særlig fremhæves en Slags Kirkehistorie: »*Om St. Peders Skib, d. e. om den hellige kristelige Kirkes Forfølgelse baade i det gamle og ny Testamente.*«

Har Palladius, som vi ovenfor saa, fundet de ti Budord lige saa vel som Troen og Fadervor paa det guddommelige Brevskab, hvorved Daaben og Nadveren er hængt som Segl, da er det vel i sin Orden, at han ogsaa har kunnet skrive om den kristelige Kirke i den gamle Pagts Dage.

Gud Fader er den rette Skibsbygger; thi han byggede den hellige kristelige Kirke den Tid, han sagde det Løfte frem om sin Søn med disse Ord: *Kvindens Sæd skal knuse Slangens Hoved.* Gud Fader er ikke en saadan Skibsbygger, som forlader sit Skib, naar det først engang er færdigt, og saa lader det skøtte sig selv. Tværtimod bødede han paa det med den Forjættelse til Abraham: *Udi din Sæd skal alle Folk velsignes.* Gud Almægtigste førte St. Peders Skib, som jeg nu saa kalder, det er: sin kristelige

Kirke igennem det gamle Testamente fra Patriarkerne til Dommerne, fra Dommerne og til Kongerne, fra Kongerne og til Præsterne og fra dem til *Kristus*, som er en evig Fader, en Dommer over levende og døde, en Konge over alle Konger og en evig Præst, — som ogsaa idag ved sin Faderlighed holder os frem iblandt vore Uvenner, ved sin Dom fordømmer vore Modstandere, ved sit Kongedom beskærmer os fra vore Fjender og holder os i sit Rige og ved sin Præstedom beder for os hos Gud Faders højre Haand, at dersom vi end helde og vælte, da synke vi dog ikke og forgaa ej heller.

Kristus styrede personlig sin Kirke i sin ærefulde Manddom med sin Lærdom og underlige Gerninger i tre samfulde Aar, og først i det fjærde døde han paa Korsets Galge for vore Synders Skyld, og strax i det samme Aar lagde *Apostlerne* Mosis og det gamle Testaments Lov og Skik af, som vare ikkun Figurer til (Forbilleder for) Kristi Embede og Testamente.

Nu kommer *Tyrannernes Tid*, 300 Aar. Ligesom Kristus blev fristet af Djævelen første Gang med Sten at vende om til Brød [altsaa med timelig Nød], saa blev ogsaa hans Brud, den hellige Kirke, ham lig i dette Stykke og i den Fristelse, idet hun blev trykket under Korset i 300 Aar, af Djævelens Lemmer, som vare Tyranner, og det med Sværd, Hunger og Bæster. Saa havde da Kirken og sin *røde* Kjortel paa, som var døbt og farvet udi hendes Lams og Brudgoms Blod.

Derpaa kommer *Kætternes Tid*, 300 Aar indtil Pavens og Mahomeds Tid. De mange Kættere udlagde den hellige Skrift vrangeligen efter deres Løgn og falske Mening, saa at Kirken led for den anden Fristelse efter vor Herre Jesum Kristum, der Satan førte Skriften

imod ham, dog stykkevis aleneste, og her havde hun sin *hvide* Kjortel paa.

Endelig kommer *Pavedømmet* i 900 Aar. Det er Satans Sædvane, at han først grummelige overfalder den kristelige Kirke med Mord og Manddrab, siden med Smiger og Løgn, paa det sidste med baade Dele tilsammen. Saa vederfares og den lille Kristi Hob det samme, først under de syv Indsegl af Tyranner [Joh. Syner 4—8], dernæst under de syv Basuner af Kættene [Joh. Syner 8—13], paa det sidste under de syv Skaaler af den Antikrist, Paven, og af Mahomed. Det staar aldrig til at beskrive, hvor ynkeligt og hvor jammerligt Guds Udvalgte ere plagede og den hellige kristelige Kirke fortrykt og ødelagt i Papisteri under de Romske Paver i disse 900 Aar; dog maa det ikke stoppes med, men tales og skrives, synges og siges evigt og altid, saa meget som muligt er, paa det man kan vide, hvor Grundsuppen var af alt det onde, som hun haver lidt fra Verdens Begyndelse. Bonifacius III fik at høre af Satan: Vil du nedfalde og bede til mig o. s. v., og han tog ved strax og gjorde sig til en Herre og Voldsmand over den ganske Kristenhed.¹ Det hedder: Lader man Soen faa et Ben i Honningtruget, da springer hun i med baade; saaledes fik Paven paa Zakarias' Tid ogsaa det verdslige Sværd i Haand.

Medens *de ti Budord med vor Tro og Fadervor flygtede ind i Børneskoler og i Almues Folks Hus*, saa kastede den romerske Kirke overbord, hvad der hørte til kristelig Tro, Liv og Lære, og tog ombord en hel Del Vildfarelser og fremmed Kram.

¹ Gregor den stores Eftermand, Bonifacius III, var kun Pave i Aaret 607, og der er ventelig tillagt ham for stor Betydning baade af Palladius og af dennes Hjemmelmænd.

Men *nu* er *Evangeliets Fornryelses Tid* kommen, da den Romske Kirke lægges øde og *den rette kristelige Kirke befries mere Dag for Dag, saa at Bladet er vendt og Riset bliver brændt, medens Børnene løbe og lege.*«

Den lille Bog er tilegnet »ærlig og velbyrdig Mand, *Herluf Trolle* paa Hillerødsholm« med Tak for alle Velgerninger, som han og hans »kære Hustru, den fromme Kvinde«, Fru Birgitte Gøe, har bevist imod Forfatteren og med Ihukommelse af, hvordan han sammen med Herluf og hans Fader Jakob Trolle havde været i Havsnød paa Storebelt i Aaret 1543: Det var ikke en ringe Fare paa Belt, der haver mangen for sin Davre velt, som man siger, og jeg derfor kan ikke forglemme den Dag, men med en idelig Taksigelse bekende Guds Naade og Miskundhed, som redder og frir dem, som ham kalde paa, ogsaa i Havsnød. — Det er med Tanken om den fælles Fare til Søs, at Peder Palladius 1553 tilegnede Herluf Trolle sit Arbejde om Farerne for St. Peders Skib, som han havde prædiket om i København.

Man finder i dette Skrift noget af det samme trohjærtige og jævne danske Sprog, som udmærker mange andre Skrifter fra Reformationstiden fremfor fra de følgende Aarhundreder, men som maaske kommer frem i sin bedste Skikkelse i *Visitatsbogen*.